

JASENKA KRANJČEVIĆ

## IZGRADNJA SPLITA U XIX. STOLJEĆU

STANKO PIPLOVIĆ

BUILDING UP SPLIT IN THE 19<sup>TH</sup> CENTURY

STANKO PIPLOVIĆ

This book is dedicated to the architectural and urban development of Split in the 19<sup>th</sup> century. It was the period when Split grew from a small neglected town into a major hub of its wider surroundings. The city underwent its political, cultural, economic and every other transformation. The book contains two main parts covering the French and the Austrian rule. The author has traced the city's urban and architectural development on the basis of the available books, documents, newspapers and projects. The book depicts the activities of the Split-based Association of Engineers and Architects and provides short biographies of the builders who left a trace on the city's 19<sup>th</sup> century urban design. The book also contains a seven-page summary in English.



Društvo prijatelja kulturne baštine Split  
Split, 2015.

Str. 432, ilustrirano, literatura i izvori, kazalo osoba,  
summary  
[17,5/24; tvrdi uvez]

Urednica: Karmen Hrvatic  
Recenzenti: Robert Plejić, Vesna Perković Jovic

ISBN 978-953-7698-03-4

Split, drugi grad po veličini u Hrvatskoj, dobio je još jednu vrijednu knjigu. Na jednome mjestu prvi je put cjelovito prikazan urbanističko-arhitektonski razvoj grada u XIX. stoljeću. Autor je knjige arhitekt dr.sc. Stanko Piplović, poznati neumorni istraživač graditeljskog nasljeđa Dalmacije te autor brojnih knjiga i članaka o urbanističko-arhitektonskom razvoju Splita. Namjera je autora bila rasvjetljavanje izgradnje grada odnosno vremena u kojem su stvarane pretpostavke za njegov kasniji nagli razvoj. Temeljem istraživanja brojnih i dostupnih podataka autor je želio čitateljima predočiti kako se gradio grad odnosno kada i pod kojim su uvjetima građene važne građevine koje Splitu daju gradski karakter, te koji su sve arhitekti u njemu djelovali.

Gradovi duge i bogate prošlosti poput Splita imaju svoje uspone i padove, a Split je tijekom XIX. stoljeća, nakon četiri stoljeća letargije pod venecijanskom upravom, doživio prostornu transformaciju jer se od zapuštene varoši preobrazio u važno središte širega okruženja. Ne smije se zaboraviti da je u to doba Split prolazio mukotrpan put političkog, kulturnog, gospodarskog i drugog sazrijevanja. Split je tijekom XIX. stoljeća bio pod dvjema upravama. Kratkotrajnom, ali ne manje značajnom francuskom i stoljetnom austrijskom upravom. Temeljem tih podataka autor

je podijelio knjigu u dva poglavlja. Zbog nedostupnosti građe vrlo je malen dio knjige posvećen francuskoj, dok je velik dio knjige posvećen austrijskoj upravi. Svako poglavlje autor započinje opisom općih prilika kako bi čitatelje upoznao sa situacijom toga doba. U cijeloj su knjizi vješto isprepleteni napori urbanizma i arhitekture u gradnji komunalne infrastrukture, ali i sukobi između grada, investitora i arhitekata, pogotovo prilikom primjene novih građevinskih oblika, materijala i tehnologija. Zanimljivost knjizi daju brojni projekti koji nisu realizirani zbog različitih razloga. Razdoblje francuske uprave u Splitu obilježilo je djelovanje generala Marmonta. To je doba kad se uređuju prostori i građe ceste, ali i uspostavlja zdravstveno i drugo stručno školstvo. Zanimljiv je podatak da je general zapovjedio gradnju Arheološkog muzeja u Splitu. Iz gotovo stoljetne austrijske uprave sačuvan je znatno veći broj dokumenata, tiskovina i projekata, iz kojih je bilo puno lakše rekonstruirati vrijeme preobrazbe grada. Osim prostornoga razvitka grada opisane su prometne veze, pomorske gradnje, stambena arhitektura, upravne zgrade, zgrade za kulturu, zgrade za zdravstvenu i socijalnu skrb, ugostiteljstvo, školske zgrade, vjerske građevine, graditeljsko nasljeđe, poslovne i gospodarske građevine, vojne građevine,

komunalne zgrade, infrastrukturne građevine, zelene površine, groblja, javni spomenici, te područja za sport i rekreaciju.

Prije zaključka autor opisuje djelovanje *Društva inženjera i arhitekata* u Splitu, a zatim abecednim redom nize kratke biografije graditelja/arhitekata koji su ostavili više ili manje traga na oblikovanje Splita u XIX. stoljeću. Većina arhitekata koji su djelovali u Splitu nisu bili iz Splita i u njemu su boravili kratko.

U različitim vizijama grada te razvoju graditeljskog i prirodnog nasljeđa prepoznate su dvije važne točke, a to su Dioklecijanova palača i Marjan, koji su i danas prostorni simboli Splita.

Osobita vrijednost knjige jesu brojni izvori koji nisu dostupni na internetu, a sada su prezentirani na jednome mjestu pa je tako otvoren put zainteresiranim istraživačima za urbanističko i arhitektonsko nasljeđe grada Splita. Uporabivosti knjige pomaže opsežno kazalo osoba. Istraživanje ima veću vrijednost ako se uzme u obzir činjenica da dosad nijedna institucija nije uspjela naći snage za istraživanje izgradnje grada toga doba. Nedvojbeno je arhitekt Stanko Piplović ponovno zadužio grad Split jer je uspio rasvijetliti urbanističko-arhitektonsku preobrazbu Splita u XIX. stoljeću.